

УДК 364+373.042-056.2/.3(08)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

д-р пед. наук, проф. Т. О. Логвиненко;
канд. пед. наук., ст. викл. І. Я. Зубрицький;
канд. пед. наук., доц. М. І. Клим.

*Розглянуто та схвалено кафедрою соціальної педагогіки та корекційної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 5 від «21» травня 2024 року)*

*Розглянуто та схвалено науково-методичною радою факультету
історії, педагогіки та психології
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 18 від «30» травня 2024 року)*

Актуальні проблеми соціальної роботи та інклюзивної освіти в сучасних умовах [Електронне видання] : матеріали II Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Дрогобич, 25-26 квітня 2024 р.). Дрогобич : ДДПУ імені І. Франка, 2024. 120 с.

Матеріали конференції будуть актуальними для здобувачів вищої освіти, молодих учених, науковців і викладачів.

УДК 364+373.042-056.2/.3(08)

Матеріали представлені в авторській редакції. Відповідальність за зміст матеріалів, достовірність фактів та статистичних даних, відповідність вимогам чинного правопису несуть автори. Видається в авторській редакції.

Видається в авторській редакції.

© Колектив авторів, 2024

© ДДПУ, Дрогобич 2024

II Всеукраїнська науково-практична конференція

«Актуальні проблеми соціальної роботи та інклюзивної освіти в сучасних умовах»

Жадленко Ірина Жадленко Олексій	Особливості розвитку логічного мислення учнів з особливими освітніми потребами у процесі навчання	86
Кіселичник Анна Логвиненко Тетяна	Використання казкотерапії у вихованні учнів молодшого шкільного віку	90
Костіна Валентина	Інклюзія в освітньому просторі закладу вищої освіти: проблеми, досягнення, перспективи	94
Матвієвська Лілія Федоренко Оксана	Актуальність взаємодії асистента вчителя з учасниками команди супроводу дітей з аутизмом в інклюзивному освітньому середовищі	99
Орловська Людмила	Сучасний стан законодавства України в сфері інклюзивної освіти та його застосування під час викладання соціально-гуманітарних дисциплін у педагогічному фаховому коледжі	103
Скрипник Тетяна Ганевіч Софі Марі Заєркова Наталія	Планування змісту психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами з опорою на smart-цілі	109
Шнит Наталія Мартинчук Олена	Актуальні проблеми формування статевої освіченості молоді з особливими освітніми потребами	115

Тетяна СКРИПНИК

доктор психологічних наук,
професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Софі Марі ГАНЕВІЧ

старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Наталія ЗАЄРКОВА

старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

ПЛАНУВАННЯ ЗМІСТУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ З ОПОРОЮ НА SMART-ЦІЛІ

Психолого-педагогічний супровід осіб з особливими освітніми потребами (ООП) є змістовним багатоетапним процесом. За успішним міжнародним досвідом відомо, що початковими ланками цього процесу є визначення першочергових потреб особи з ООП та розроблення SMART-цілей щодо навчання і розвитку цієї особи. SMART-цілі є особливим інструментом планування послідовної діяльності, що спирається на такі принципи цілепокладання, як: конкретність, вимірюваність, досяжність, актуальність та визначеність у часі. В американській індивідуальній освітній програмі як головному документі команди супроводу є таблиці, що передбачають запис довготривалої цілі стосовно тих чи інших сфер розвитку (на навчальний рік) і відповідних їй короткотривалих цілей. При цьому зазначаються учасники команди супроводу, які будуть відповідальними за виконання цих цілей,

методи моніторингу ними динаміки успіху з досягнення цих цілей і терміни виконання кожної послідовної короткотривалої цілі.

На жаль, в українських нормативно-правових розробках, так само як і в навчально-методичних працях не знаходимо уявлення про постановку актуальних цілей навчання і розвитку осіб з ООП як неодмінного і вкрай важливого етапу їхнього командного супроводу. Так, наприклад, у посібнику, присвяченому діяльності команди психолого-педагогічного супроводу, незважаючи на детальний опис підготовчих етапів (превентивного й організаційного, а також етапу діагностики), відсутніми є поняття цілі, цілепокладання, планування послідовного змісту процесу супроводу [1].

В одній із сучасних статей [3] в описанні ефективного процесу психолого-педагогічного супроводу йдеться про необхідність спеціальної підготовки педагогічних кадрів у галузі освітньої інклюзії стосовно оволодіння спеціальними знаннями, методиками та технологіями навчання осіб з ООП, при цьому завдання команди супроводу дублюються з «Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми проблемами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» (2018 р.), де ні слова не зазначено про постановку цілей навчання і розвитку особи з ООП. В іншій статті зазначено такі складники системи психолого-педагогічного супроводу, як діагностичне цілепокладання, планування, проектування процесу супроводу, поетапної діагностики, варіювання засобів та методів з метою корекції результатів. Але зміст і алгоритм реалізації цього «діагностичного цілепокладання» не розтлумачено, через що це поняття губиться серед розмаїття інших положень [2].

На нашу думку, завдяки орієнтуру на SMART-цілі команда супроводу може сприяти тому, щоб дитина набувала різноманітних «навчальних можливостей» (learning opportunities) та узагальнювала навички для використання в будь-якому середовищі. Написання цих цілей командою супроводу також гарантує, що фахівці зможуть вибрати цілі, які пов'язані з фундаментальними навичками і можуть вплинути на процес навчання в різних умовах.

Продумування і визначення SMART-цілей, як вже зазначалося, має охоплювати певну пролонгованість, що передбачає планування цілей на навчальний рік (довготривалі цілі), і водночас, до кожної з них визначаються 2-4 проміжні, або короткотривалі цілі. Таке планування уможливорює відповідальний підхід щодо впровадження психолого-педагогічного супроводу, адже наявність короткотривалих цілей до кожної довготривалої дає змогу чітко відслідковувати поступовість наявного прогресу щодо досягнення певної цілі.

Важливо розуміти, що цілі навчання і розвитку мають бути пов'язані з унікальними потребами та інтересами кожної конкретної особи з ООП. В одній із змістовних статей американських науковців [4] представлено 7 принципів стосовно написання значущих цілей для осіб з ООП. У цих тезах ми зупинимося на таких трьох з них, як: індивідуалізація, пріоритет адаптивних навичок, «діагностика та контекстуалізація».

Поняття «індивідуалізація» тлумачиться не тільки як врахування унікальних потреб і характеристик кожної особи з ООП, що має позначатися на адаптації навчального процесу, навчальних матеріалів та методів навчання, а як здатність фахівців забезпечити оптимальні умови для освітнього процесу цієї особи та надання їй можливості розвивати навички та компетенції, які є найбільш цінними для її майбутнього життя. У такому контексті індивідуалізований підхід підвищує результати навчальної діяльності та збільшує мотивацію осіб з ООП.

Другий принцип щодо розроблення відповідних цілей – це «пріоритет адаптивних навичок», тобто, таких, які необхідні для самостійного функціонування в довкіллі. Адаптивні навички визнають як ключові, тому що вони дають змогу особі досягати позитивних результатів у навчанні та подальшому житті. Серед таких навичок: функціональні мовленнєві навички (наприклад, звертання по допомогу, а також – із певним запитом), здатність витримувати ситуації змін та переходів (transitions), здатність чекати, навички виконання інструкцій, виконання обов'язкових завдань та ін.

Третій принцип, необхідний для розроблення SMART-цілей, – це «діагностика та контекстуалізація». Йдеться про те, що при визначенні цілей індивідуального навчання важливо враховувати контекст та перевіряти, що цілі відповідають реальним потребам та можливостям особи з ООП, а це означає, що усі цілі мають відпрацьовуватися безпосередньо в освітньому середовищі, де певна особа набуває освіти.

Таким чином, стає зрозумілим, що правильно сформульовані цілі навчання і розвитку особи з ООП мають бути головним орієнтиром діяльності команди супроводу, тому їх необхідно зазначати і в індивідуальній програмі розвитку, і в індивідуальному навчальному плані. Також у цій супровідній документації має бути конкретизовано відповідний до визначених цілей зміст: а) додаткових освітніх послуг, б) адаптації/модифікації освітнього простору, навчального процесу (підходів, режиму навчання, матеріалів та ін.). Такий орієнтир стає запорукою ефективності команди міждисциплінарного супроводу, що має діяти за циклічним алгоритмом: визначення пріоритетних потреб дитини з ООП, формулювання довго- та короткотривалих цілей, реалізація порядку дій із досягнення цих цілей, моніторинг успіху, аналіз прогресу з подальшим визначенням пріоритетних потреб дитини, формулювання цілей і т. д.

Успішність розроблення командою супроводу SMART-цілей буде залежати від компетентності учасників цієї команди стосовно особливостей розвитку особи з ООП, адже у цьому процесу варто спиратися на першочергові потреби цієї особи. Якщо у команді супроводу нема достатньо компетентного фахівця з питань розвитку конкретної особи з ООП, то необхідно у співпраці з її батьками знайти експерта, який може проконсультувати команду супроводу та допомогти розібратися, на які сфери розвитку передусім треба спрямувати свої зусилля. Так, наприклад, якщо йдеться про осіб з розладами аутистичного спектра, то варто дотримуватися такої пріоритетності у визначенні актуальних напрямів супроводу: питання безпеки (коли дитина може здійснювати по відношенню до себе або інших руйнівні дії), проблемна поведінка, комунікативні навички, соціальні навички,

самостійність, ігрові навички, академічні навички. Для осіб з іншими особливими освітніми потребами цей перелік може бути іншим.

Важливим складником успіху щодо розвитку особи з ООП постає забезпечення генералізації (поширення) досягнених успіхів у плані набуття тих чи інших умінь та навичок. Тут можуть бути різні контексти, наприклад, просторовий: вдома, у школі, у бібліотеці, у транспорті, на дитячому майданчику, в супермаркеті, поліклініці тощо; організаційно-методичний: на 1 занятті, на всіх заняттях, з дорослим, з однією дитиною, з групою однолітків тощо. Якщо всі члені команди супроводу пише цілі разом, це гарантує, що всі ці ситуації будуть враховані.

Для відслідковування динаміки успіху особи з ООП найбільш доречними, за міжнародним досвідом, є такі засоби моніторингової діяльності, як: чек-листи, аркуші спостереження, інтерв'ю з різними учасниками освітнього процесу (дітьми з типовим розвитком та їхніми батьками, педагогами, батьками осіб з ООП, фахівцями за межами закладу освіти, які надають освітні послуги певній особі), анкети, продукти діяльності (наприклад, фото фрагментів із зошита особи з ООП, її малюнка, або короткого відео, що фіксує момент взаємодії з однолітками чи певного поведіння на уроці). Отримані матеріали моніторингу варто у кінці кожного тижня узагальнювати і розташовувати в портфоліо дитини.

Здатність розробляти SMATR-цілі для осіб з ООП дає змогу суттєво підвищувати ефективність їхнього психолого-педагогічного супроводу, що позначається на набутті ними навичок самостійності, соціально-емоційної й комунікативно-мовленнєвої компетентності, відповідної навчальної поведінки. Це, у свою чергу уможлиблює підвищення якості їхньої освіти та життєдіяльності, у цілому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Компанець Н. М. Психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями емоційно-вольової сфери : науково-методичний посібник. Київ : Актуальна освіта, 2023. 120 с.

2. Махукова Т. Структурно-системний підхід в методологічному підґрунті організації психолого-педагогічного супроводу особистості дитини з ОПФР в інклюзивному середовищі. *Пріоритети особистості в навчанні дітей з особливими освітніми потребами в сучасних умовах* : матеріали II-ї Всеукраїнської наук.-практ. конф. з між народ. участю. Полтава : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. 123 с.
3. Садова І. І. Організація системи психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. *Київ : Гуманітарний форум. 2023. Т. 1. № 1. С. 28-34.*
4. Gerhardt, P. F., Bahry, S., Driscoll, N., Cauchi, J., Mason, B. K., & Deshpande, M. Adulthood Begins in Preschool: Meaningful Curriculum in Support of Increased Independence for Individuals with Autism. *International Electronic Journal of Elementary Education. 2023. 15(3). P. 213-223.*